

сигурно не могу рећи. Није да не желим, него стварно нисам у могућности. Шта ја, уосталом, уопште знам о женској лепоти? Ако је толико битно, погледајте је и сами, па ћете видети оно што вас занима. Али, ово ме послушајте, погледајте је на кратко, само на блиц, некако сам убеђена да се једино тако може утврдити лепота. Већ сасвим мало дужим посматрањем слика се криви. Људско око и људско срце се ни на шта, имам утисак, брже не навикну него на ружноће разних врста и онда је разум потпуно немогуће употребити за размрсивање клупка пређашњег и садашњег вида. А кад је човек несигуран, инстинктивно потрчи да употреби разум. Контрадикторно јесте, што је прилична гаранција да је истинито. У сваком случају, све изгледа, а ништа није засигурно.

И док он тако шушка водом из купатила, што у њој изазива осећај благе, пријатне језе, она га јако воли. Воли она њега увек, наравно, а не само у овим тренуцима, али у овим тренуцима га, чини јој се, воли највише. Разлог томе је што њен муж није задрт и што он њене потребе схвата некада боље него она сама. Ствари се у свачијем животу чудно мењају и преокрећу, па тако и у њеном и то у погледу многих ствари.

Целога живота она се спремала да буде узорна супруга, што је подразумевало завидно знање из неких области и дисциплина. Она се спремала веома темељно. Заправо, она се увек спрема претерано ревносно, а ствари обавља траљаво, када до њих дође. Али, мада је тога свесна, она не воли да се то тако каже, да се то гласно изговара, и ја ћу ту њену жељу испоштовати. Толико бар могу да учиним за њу, за почетак. Елем, оно што је сматрала најбитнијим и елементарним капиталом који у брак неизоставно треба понети, је било то да уме добро да кува, да буде тактична и има способност да у свакој ситуацији умири свог мужа и, наравно, да буде добра љубавница. Постоји ту свакако још пуно ствари, али ово су оне најосновније.

У то време, када је посвећено радила на тим својим припремама, веровала је чврсто да ће јој испуњавање наведених обавеза чинити највеће могуће задовољство које се само замислити може. То је, дакако, било и тачно, али само за неко извесно време.

Што се припрема тиче, нису ни оне ишле глатко. Од мајке није могла да научи ништа, од баке само да кува, прабака је, додуше, имала намеру да јој ода неке тајне великих љубавница, али су је прве две, из осећања стида и презира према стварима које би лако могле склизнути у неподобно, убрзо ућуткале. На крају је на свему морала да ради сама и напамет. Да не говоримо о потешкоћама у овладавању вештином тактичности, о којој никакав савет није могла добити од жена које нису имале ни мужеве, а камоли икакав однос са истима. Већ на први поглед се види да су ствари од почетка већ биле прилично закомпликоване и тешке за нејака плећа тек стасалог женског чељадета, но кажу људи да је упорност врлина. А људима, као што рекосмо, треба веровати.

Пошто ју је муж пренео преко прага, што јој се од свих наших дивних обичаја некако највише допадало, напустио је период када је стечене вештине требало да добију свој потпуни и заокружени смисао, да постану дивном свакодневицом, благом као павлака и пријатном као изување тесних ципела. Тако је то и било, али у неком тренутку, у неком крајње неодређеном тренутку то је постало нешто друго, незнано тачно шта. Изненада се осетила као да ју је у њеној сопственој свакодневици неко, потпуно непознат избацио из њене приче коју пишем ја. Одједном то више није била њена прича и не само што није била њена прича, него није била прича уопште, то је био живот, а животи су досадни, углавном. Нарочито ако нису у причи. Она се ту није снашла, то јој се баш и није допало. Мислим да је чак почела мало и да се љути на мене, али то никада до краја нећу сазнати зато што ника-

да, и поред најбоље воље и највећег напора, ја не могу да успем да чујем шта она то мени тако често шапуће. А она заиста нема разлога да се љути на мене зато што ја за све то уопште нисам нимало крива, па ја никоме не бих напакостила, а поготово њој не. Ја је чувам, и браним, и на све сам спремна да је нико не избаци из њене приче. Нико је и није избацио из те приче. Ако мене питате, ја напросто мислим да се њој то све учинило, али пошто је уобразиља углавном јача од стварности, ја је не кривим што је љута, разумем њену патњу и саосећам са њом. Постоји могућност да је неко мимо мене, у несмотреним тренуцима док сам се будила, упао у целу ту нашу ствар и покушао да помрси конце, можда га чак ни ја нисам приметила и можда је то објашњење заврзламе. Али све и да је тако, доста је времена већ прошло од тада и до сада, грешка је сигурно већ исправљена. Гледам је ових дана и чини ми се да је и она то коначно схватила. Закључујем то по томе што је досада почела да јој се допада, увукла јој се под кожу и постала јој неодољива. Мислим да сада без ње не би могла да преживи. Искрено, мислим да у томе можда мало претерује, али, напokon, то је ипак њен и само њен живот.

И баш ту, у тим тешким тренуцима агоније, док су се ствари цепале и одређивао се можда њен даљи животни пут, муж јој се нашао у добар час. Ништа није рекао, са разумевањем је окренуо леђа и учтиво због свега тога имао несаницу бар једно пола сата. Од сутрадан се хранио у фабричкој кантини. Они су се и без речи разумели. Ако то није љубав, онда ја љубав видеела нисам.

Да, љубав... Често она размишља о својим будаластим девојачким дефиницијама љубави и идејама о томе шта она заправо јесте, како је препознати, где је тражити и како је сачувати. Некад се чак и наглас смеје свему ономе што је тада мислила, а није знала истину.

Кад мало боље размислим, то су у ствари и једини тренуци када се она смеје на глас. О какав је то само

смех! То су чули само они малобројни људи који њу познају, већина човечанства неће га чути никада. Жао ми је те већине. Тако тежак, пун, грцав смех, смех који гуши, ослобађа и спасава душу, земља није чула нити ће чути ни из једних других уста. Тај смех згушњава ваздух и ствара биолошко поље око ње које је немогуће пробити ни читавих пола сата пошто утихне исцрпљена и заспи. Увек после тога обавезно заспи.

А шта је она само некада мислила о љубави... Много мука ју је стајало да дође до истине, али је на њу нарочито поносна. Некада је она мислила да љубав треба да буде губитак контроле. Још увек не може да верује да је тако нешто могла да мисли! Губитак контроле над самим собом, заправо оног остатка контроле који нам преостаје после свих одбитака и пореза које дамо Богу, судбини, околностима, природним и натприродним силама, а по доброј вољи, некада и другим људима.

И волела је она тако, волела... Мислила је да је волела. Али тако волети могла је само онда када је чврсто веровала да ће се неко чудо догодити. Само нада инспирисана чудом у њој је могла да побуди љубав. Очекивала је онај тренутак када неће знати ни за прошлост ни за будућност, када ће тренутак садашњости живети и у њему уживати на јединствен и помало болан начин на који се може уживати само у сећањима. Мислила је, успе ли да доживи своју успомену, препознаће ту љубав, ту фамозну љубав о којој сви толико причају. Јер, када сви о томе толико причају онда мора бити да је то нешто посебно, јединствено. Време је пролазило, али успомене су долазиле само са временом, а никад пре њега и почела је да мисли да можда греши.

Није она имала пуно искуства са мушкарцима, ако се у емотивном смислу уопште може причати о искуству које би могло да унапреди људско деловање по питањима осећања, али јој се пар пута ипак учинило... То је све знало да траје и неко извесно време, али ипак прекратко,

много краће од живота. Када би ишчекивање чуда нестало, нестајала је и тензија садашњости. Док свакодневица прелази у прошлост, права прошлост надлази и чини се као да боли. Чудни су ти фантомски болови који су се састојали од меланхоличног жала за изгубљеном, а ипак никад преживљеном срећом. Али, и то је нека врста виртуелне реалности и парализе. Искуство ту не може ништа. Нешто друго да, али искуство не, како су искуства показала. Шта је то друго она зна, али мисли да у српском језику не постоји реч за то, па не може да ми објасни. А других језика она не зна, тако да морам да је схватим, а ако не то, оно бар да јој верујем на реч.

Као што рекох, пре њеног мужа било је неколико мушкараца у њеном животу. Да је знала да ће он наићи сасвим сигурно их не би било. Али, ето, нико не може знати унапред зашто је нешто лоше, а нешто друго још и горе од тога.

Први пут се заљубила доста касно. Кажу људи никад није касно, али ипак пуно касније у односу на своје другарице из школе, у односу на њихове приче о дечацима које тада ама баш никако није могла да схвати, које је, додуше, схватила доста касније. Али када је то њено схватање дошло, то касније се испоставило важнијим него схватање, јер тада више оне њу нису разумевале. Оне су тада биле у неким другим облацима или облицима. Па добро, људи се мимоилазе, неки чак кроз цео живот, а не само кроз једну заљубљеност. А та заљубљеност...

Те заљубљености се она више ни не сећа добро, скоро да је се уопште и не сећа, али зато памтим ја за њу. Десило се то онда када је угледала једног момка и одмах, у истом тренутку, помислила да је леп. Не, није то била такозвана љубав на први поглед из филмова са обавезним успореним кретањем и драматичном музиком, ништа слично. Штавише, све се одиграло јако брзо. Ишла је тада у средњу школу. Управо је била кренула ка школи, прелазила је улицу, па трамвајске шине са друге стране

улице. Блага магла се дизала изнад коловоза па све више, а слична измаглица се дизала са њених полуотворених капака, када је зачула продоран звук трамвајског звонцета. Тргла се и одскочила у страну, трамвај је закочио и она је угледала њега за контролном таблом узнемиреног и бесног како помера уста испуштајући нечујне звуке који су се вероватно на њу односили. Трамвај је убрзо наставио, број трамваја јој је промакао испред очију и она је из уста само отхукнула облачић залеђеног ваздуха и наставила даље. На трећем часу се сетила који је био број трамваја и схватила све што до тада није могла да разуме, али није схватила шта се у оваквим случајевима ради.

Тек када се послеподне враћала кући, осетила је тугу и сажаљење према својој мајци која је данас могла да је оплакује бледу, хладну и трамвајем згажену због сопствене непажње. Када је дошла на оно исто место, место догађаја, стајала је тамо три дана готово непомично, али са несмањујућим стрпљењем, само повремено извирујући иза киоска не би ли видела да ли трамвај наилази. Али, наравно, ред вожње, проклети ред вожње у овом граду никада није био поштован. У неком тренутку је то морала себи да призна и да се ипак врати кући.

Када се вратила, зачудило ју је то што њена мајка уопште није приметила да је није било три дана. Али тим боље... Бар се није бринула. Промакну људима и крупније ствари у животу. Пољубила ју је као и обично, али ипак нешто мало нежније и тиме ју је прећутно подржала у непреживљеној трагедији. У данима који су уследили почела је да примећује да су плафони у њиховом стану испуцали, вероватно од потреса проузрокованих трамвајима, да по зидовима има рупица на местима где су некада биле окачене ко зна какве слике и да су подови, уопште узев, у њиховом дому веома, чак неприродно чисти. Свашта се да приметити ако се само обрати мало више пажње на зидове и подове.